

LIBRIS

We know
books

ADRIAN STROEA

**ARTILERIA ROMÂNĂ
ÎN RĂZBOIUL NEATÂRNĂRII
(1877-1878)**

**EDITURA MILITARĂ
BUCUREȘTI, 2024**

INTRODUCERE	7
CAPITOLUL 1	
PRELIMINARIILE ALE OBȚINERII NEATĂRNĂRII.....	13
1.1. Contextul politic intern și internațional	14
1.2. Considerații privind forțele militare ruse și otomane și planurile lor de campanie.....	21
1.3. Evoluția armatei române moderne	27
CAPITOLUL 2	
ARTILERIA, DE LA RENAAȘTEREA SA LA MOBILIZAREA PENTRU PARTICIPAREA LA RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ.....	41
CAPITOLUL 3	
ARTILERIA, VESTITOAREA INDEPENDENȚEI	67
CAPITOLUL 4	
PARTICIPAREA ARTILERIEI LA CONSFINȚIREA NEATĂRNĂRII PE CÂMPUL DE LUPTĂ DE LA SUD DE DUNĂRE.....	81
4.1. Acțiunile artileriei după proclamarea Independenței până la a treia bătălie a Plevnei (10/22 mai-25 august/6 septembrie 1877).....	81
4.1.1. Acțiunile artileriei până la trecerea fluviului de către armata rusă (10/22 mai-8/20 iunie 1877)	81
4.1.2. Acțiunile artileriei române pentru sprijinirea cu foc a trecerii Dunării și cuceririi cetății Nicopole de către armata rusă (9/21 iunie-3/15 iulie 1877)	89
4.1.3. Acțiunile artileriei pe timpul trecerii armatei române la sud de Dunăre și al pregătirii celei de a doua bătălie a Plevnei (4/16 iulie-25 august/6 septembrie 1877)	92

4.2. Participarea artileriei române la a treia bătălie de la Plevna (27 august/8 septembrie-31 august/12 septembrie 1877).....	102
4.3. Participarea artileriei la încercuirea Plevnei (1/13 septembrie-19/31 octombrie 1877)	122
4.4. Artileria pe timpul continuării asediului Plevnei și cuceririi Rahovei (20 octombrie/1 noiembrie-9/21 noiembrie 1877)	132
4.5. Participarea artileriei române la a patra bătălie a Plevnei (10/22 noiembrie-28 noiembrie/10 decembrie 1877).....	137
4.6. Artileria română în luptele din nord-vestul Bulgariei, de la Vidin și Belogradcik (5/17 decembrie 1877-11/23 februarie 1878).....	147
CAPITOLUL 5	
ARTILERIA DUPĂ RETRAGEREA DIN BULGARIA. PARTICIPAREA LA	
INTRODUCEREA ADMINISTRAȚIEI ROMÂNEȘTI ÎN DOBROGEA	165
CAPITOLUL 6	
SĂRBĂTOAREA ÎNTĂIULUI TUN	179
CAPITOLUL 7	
FRÂNTURI DE PORTRERE ALE UNOR VESTITORI AI INDEPENDENȚEI.....	189
CAPITOLUL 8	
CINSTIREA MEMORIEI TUNARILOR INDEPENDENȚEI.....	233
ÎN LOC DE CONCLUZII	237
ANEXE	247
BIBLIOGRAFIE.....	275
COLIȚĂ FOTO.....	279

PRELIMINARII ALE OBȚINERII NEATĂRNĂRII

În pofda înăbușirii Revoluției de la 1848 din Țara Românească și Moldova de către coalizata forță a celor două imperii asupritoare, rus și otoman, ideea unității naționale și cea a Neatârnării nu au dispărut. Nicolae Bălcescu³, adresându-se lui Alexandru G. Golescu⁴, la 4/16 martie 1850, după ce a făcut un scurt istoric al revoluției pașoptiste, a menționat că după aceasta, românii au datoriat să înfăptuiască alte două revoluții, „o revoluție de unitate națională și, mai târziu, de independență națională, pentru a face să reintre, în felul acesta, națiunea în plinitudinea drepturilor sale naturale”⁵.

Un an mai târziu, cu ocazia apariției la Paris a organului revoluționarilor ce fuseseră nevoiți să părăsească țara, „Republica Română”, Ion C. Brătianu⁶ a prezentat și el în articolul-program aceste două deziderate naționale. Făcea referire la o patrie independentă, cu zece milioane de români, ceea ce însemna cuprinderea între fruntariile sale a tuturor pământurilor românești de o parte și alta a Munților Carpați. Aceleași idealuri îi anima și pe românii de dincolo de Carpați. George Barițiu⁷ consemna, la 7/19 mai 1866, în „Gazeta Transilvaniei”, că „Principatelor li se cuvine și le trebuie înlăuntru o neatârnare cu totul suverană, proprie, națională, a lor... și să se unească într-un singur stat românesc”⁸.

³ Nicolae Bălcescu (29 iunie 1819, București-29 noiembrie 1852, Palermo) a fost istoric, scriitor și revoluționar, participant de frunte la Revoluția din 1848.

⁴ Alexandru G. Golescu (15 august 1819-15 august 1881, Rusănești) a fost un important om politic, membru fondator al Partidului Național Liberal. A fost prim-ministru în anul 1870.

⁵ Nicolae Bălcescu, *Opere*, vol. IV, *Correspondență*, ediție critică de G. Zane, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1964, p. 277-278

⁶ Ion C. Brătianu (2 iunie 1821, Pitești-16 mai 1891, Ștefănești, județul Argeș) a fost un important om politic liberal, ministru în mai multe guverne. A fost al paisprezecelea prim-ministru al României. A fost membru de onoare al Academiei Române.

⁷ George (Gheorghe) Barițiu (4 iunie 1812, Jucu de Jos-2 mai 1893, Sibiu) a fost istoric, publicist și deputat în Dieta Transilvaniei. Este considerat întemeietorul presei românești din Transilvania.

⁸ *Apud* Vasile Netea, George Barițiu, *Viața și activitatea sa*, Editura Științifică, București, 1966, p. 241.

1.1. Contextul politic intern și internațional

A doua jumătate a secolului al XIX-lea a fost puternic marcată în Țara Românească și Moldova nu numai de aspirația firească de unire a celor două principate române, ci, la scurt timp după înfăptuirea sa, și de cea de obținere a Independenței noului stat. Înfăptuirea celor două deziderate majore a fost posibilă și ca urmare a valorificării benefice, inspirate, a conjuncturii internaționale.

Până la încheierea Războiului Crimeii din 1856, cele două principate române au fost sub suzeranitatea Imperiului Otoman și protectoratul Rusiei. În urma înfrângerii Rusiei de către coaliția statelor europene, Congresul de pace de la Paris a hotărât, printre altele, înlăturarea protectoratului rusesc asupra Țării Românești și Moldova, menținerea suzeranității otomane și instituirea asupra lor a garanției marilor puteri. De asemenea, congresul a hotărât constituirea în capitalele celor două principate a *adunărilor ad-hoc*, menite a exprima voința autohtonă a organizării viitoare a acestora. Convocarea *adunărilor ad-hoc* a fost precedată de o intensă activitate a comitetelor electorale ale unirii, înființate la Iași și București în primăvara anului 1857, ce s-au pronunțat ferm pentru unirea celor două principate, alegerea ca suveran al noului stat a unui principe străin dintr-o familie europeană domnitoare, instalarea unui guvern constituțional, păstrarea garanției colective a marilor puteri europene etc. Aceste doleanțe au fost percepute în general pozitiv de către marile puteri (Anglia, Austria, Franța, Prusia, Rusia, Sardinia și Imperiul Otoman). Ca urmare, la reuniunea acestora din Paris, din vara anului 1858 au adoptat Convenția din 7/19 august, care exprima acceptul ca principatele române să formeze o uniune de tip federație de state, dar fiecare cu domnitor, guvern și adunare legiuitoare proprie. Alegerea în 1859 a colonelului Alexandru Ioan Cuza ca domnitor atât în Moldova, cât și în Țara Românească a modificat în mod inspirat condițiile acceptate anterior de către Puterile Centrale, care au înțeles scopul dublei alegeri a acestuia și pe cale de consecință au recunoscut unirea nominală, nu și cea administrativă. Mai mult, Imperiul Otoman a condiționat recunoașterea unirii cu condiția ca aceasta să ia sfârșit după încetarea domniei lui Alexandru Ioan Cuza⁹.

Eforturile ulterioare ale clasei politice din Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești au fost în principal direcționate pentru ca această „federație” să se metamorfozeze instituțional într-un singur stat. De asemenea, în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza a prins contur între preocupările elitei politice autohtone și problematica Independenței. Schimbarea princepelui din 1866 a imprimat noi conotații atât problematicii Independenței, cât mai ales menținerii unirii înfăptuite cu șapte ani în urmă. Din fericire clasa politică românească a re-

⁹ Alexandru Ioan Cuza (20 mai 1820, Bârlad-15 mai 1873, Heidelberg) a fost primul domnitor al Principatelor Unite și al statului național român. Prin alegerea sa ca domnitor al Moldovei, la 5 ianuarie 1859, și al Țării Românești, la 24 ianuarie 1859, s-a realizat unirea celor două principate.

ușit să evite destrămarea statului odată cu încetarea domniei lui Alexandru Ioan Cuza, alegându-l și aducându-l rapid în fruntea statului pe principele Carol de Hohenzollern-Sigmaringen¹⁰. În 1866 România a fost nevoită, la fel ca în urmă cu șapte ani, să obțină recunoașterea noului domnitor de către Imperiul Otoman. Totodată, pe plan extern a urmărit să obțină confirmarea caracterului unitar ireversibil al statului. Prin firmanul din 11/23 octombrie 1866, Înalta Poartă i-a recunoscut principelui Carol I domnia și ereditatea acesteia, consfințind și reconfirmând astfel unitatea statului național român, atât de discutată după abdicarea lui Alexandru Ioan Cuza. Guvernul de la București are meritul de a fi reușit totodată să facă față ostilității antiunioniste a Austriei, foarte activă în contextul încheierii pactului dualist austro-ungar.

În acest context, ideea Neatărării a prins tot mai mult contur, în special după preluarea guvernării în 1867 de către liberalii radicali. Un an mai târziu, cercurile diplomatice străine „semnalau intenții ale guvernului român de a proclama, ca un nou «fapt împlinit» independența țării. Dezideratul, în sine, se bucura de azeziunea unanimă a maselor populare, dar unii exponenți ai vieții politice românești se temeau de eventualele consecințe internaționale ale unei proceduri precipitate, căci independența ar fi însemnat implicit renunțarea la garanția colectivă a puterilor europene, ceea ce crea primejdia ca statul român să rămână la discreția unora dintre ele”¹¹. Politica liberalilor radicali¹² de obținere a Independenței prin forțe proprii, în corelație cu obiectivul desăvârșirii unității statale prin eliberarea Transilvaniei de dominația austro-ungară, a deranjat puterile europene conservatoare, ceea ce a și contribuit la căderea în noiembrie 1868 a guvernului condus de Nicolae Golescu¹³. Conservatorii care au preluat puterea nu au renunțat la ideea Independenței, dar au identificat ca soluție de obținere a acesteia apropierea de Austro-Ungaria. Au fost convingși că aceasta poate fi obținută pe cale diplomatică, cu acceptul mai multor mari puteri, între care evident se număra și Austro-Ungaria. Politica conservatorilor referitoare la posibilitatea obținerii Independenței era împărtășită și de domnitorul Carol I. Apropierea guvernului conservator de Imperiul Austro-Ungar și încheierea unei convenții comerciale cu acesta în 1875

¹⁰ Carol Hohenzollern-Sigmaringen (20 aprilie 1839, Sigmaringen-10 octombrie 1914, Sinaia) a fost domnitor și apoi rege al României aproape 48 de ani. În 1867 a devenit membru de onoare al Academiei Române.

¹¹ Apostol Stan, „Independența statală în gândirea și practica politică a anilor 1859-1877”, *Revista de istorie*, tom XXVIII, nr. 10, 1975, p. 1513.

¹² Liberalii radicalii erau conduși de Ion C. Brătianu și C.A. Rosetti și aveau înclinații revoluționare.

¹³ Nicolae Golescu (născut la 1810, Câmpulung Muscel-decedat la 10 decembrie 1877, București) a fost un om politic important, implicat în mișcarea liberală radicală. În 1842 a încercat să obțină tronul Țării Românești. A fost unul dintre cei trei membri ai Locotenenței Domnești ce a condus statul după abdicarea lui Alexandru Ioan Cuza. A deținut mai multe portofolii de ministru, precum și pe cea de prim-ministru (martie-iulie 1868).

au marcat afirmarea individualității politico-diplomatice a României, reprezentând un adevărat preludiu al Neatârării. Afirmarea individualității țării a prins cu adevărat contur un an mai târziu, odată cu încheierea unui astfel de contract și cu Imperiul Rus.

De reținut că în data de 24 august/5 august 1873 problema Independenței a fost dezbătută în Consiliul de Miniștri, ajungându-se la concluzia că încă nu erau condiții optime, interne și externe, dobândirii acesteia.

În pofida existenței viziunilor diferite ale clasei politice cu privire la modalitățile de dobândire a Neatârării, preocuparea pentru acest deziderat național releva că necesitatea acesteia era imperativă, că altfel România nu putea să-și ocupe locul cuvenit între statele Europei. Tot mai mult prindea contur ideea că în condițiile date dobândirea Independenței putea fi obținută numai cu arma în mână.

Începutul anului 1875, prin starea de tensiune din provinciile europene ale Imperiului Otoman, prevestea o iminentă izbucnire a luptei popoarelor subjugate pentru suveranitate și implicit redeschiderea problemei orientale. Pentru toate statele balcanice, înlăturarea dominației otomane, chiar și în forma cea mai ușoară a suzeranității, se constituia într-o necesitate stringentă. Exploatarea și asuprirea fiscală otomană, precum și multitudinea abuzurilor au făcut ca lupta de eliberare a acestor popoare să devină iminentă. Momentul declanșării acesteia l-a reprezentat izbucnirea răscoalei Nevesinje¹⁴, în Herțegovina, la data de 27 iunie/9 iulie 1875. Câteva săptămâni mai târziu s-a răsculat și populația din Bosnia și era tot mai evident că în curând lupta de eliberare antiotomană va izbucni și în Serbia și Muntenegru. Intervenția armatei otomane din a doua jumătate a anului 1875 de înăbușire a rezistenței răsculaților nu a avut efectul scontat la Constantinopol, după câteva luni de relativă acalmie lupta de eliberare reizbucnind cu o și mai mare intensitate.

Românii au privit cu multă simpatie evenimentele încurajatoare de la sud de Dunăre, dar și cu sporită prudență. Clasa politică se opunea unei acțiuni precipitate, periculoase și era adepta așteptării unui moment prielnic intrării țării în lupta pentru Neatârare. Domnitorul Carol I percepea evenimentele convins că problema orientală nu putea avea o soluție diplomatică, ci numai una militară. Într-o scrisoare adresată tatălui său, referitor la problema orientală, menționa că aceasta „nu poate fi rezolvată decât în Orient, chiar pe teatrul războiului, cu concursul popoarelor direct interesate”¹⁵. Cu privire la România, domnitorul susținea că aceasta trebuie „să câștige încă timp” pentru ca armata să dobândească o pregătire militară mai consistentă.

¹⁴ A fost revolta etnicilor sârbi din Herțegovina, extinsă ulterior și în Bosnia. Ea a fost grăbită de respingerea de către latifundiarul bosniaci a reformelor sultanului care acorda noi drepturi supușilor creștini. Rebelii din Herțegovina și Bosnia au fost ajutați cu voluntari și arme de către principatele autonome Serbia și Muntenegru, care ulterior, la 18/30 iunie au declarat război Imperiului Otoman.

¹⁵ Carol I, *Cuvântări și scrisori*, tom I, Institutul de Arte Grafice Carol Gobl, București, 1909, p. 430.

Continuarea cu intensitate a luptelor din Balcani demonstra tot mai convingător că insurecțiile nu erau simple accidente izolate. De această realitate erau tot mai convinse și forțele politice ale României, inclusiv conservatorii. Sugestiv este în acest sens faptul că prim-ministrul conservator Lascăr Catargiu¹⁶ îi comunica agentului sârb de la București că România, ca și Serbia trebuie să fie gata de război¹⁷.

Simpatia exprimată deschis față de mișcările de eliberare de la sud de Dunăre și pregătirile militare ale armatei române nu au fost pe placul Imperiului Otoman care a învinuit România de complicitate cu țările răsculate. Poziția oficială a României a fost conturată fără echivoc într-o notă circulară a ministrului de externe adresată agenților noștri diplomați. Se respingeau învinuirile de complicitate cu răsculații și se preciza că pregătirile militare inițiate sunt firești, cu atât mai mult pentru o țară care nu este în niciun fel parte integrantă a Imperiului Otoman. În notă se menționa totodată anacronismul unor prevederi ale Tratatului de la Paris din 1856 care împiedicau transformarea României într-un „stat puternic și complet independent”¹⁸ și că Neatârarea va fi dobândită în cazul prăbușirii Imperiului Otoman, dar că se avea în vedere și soluția de a o cuceri cu ajutorul armelor.

Politica externă a guvernului condus de Manolache Costache Epureanu¹⁹, ce a pus capăt unei lungi perioade de guvernare a conservatorilor, a fost în continuare subscrisă ideii de respectare a tratatelor internaționale care reglementau statutul internațional al României, „care-i asigură independența, care-i garantează neutralitatea.”²⁰ Binomul independență-neutralitate, adus în atenție, era mai mult decât forțat, România nedispunând de Independență, ci de o largă autonomie. Programul politic de guvernare menționa că „neutralitatea” la nevoie urma să fie apărată cu forța armelor, ceea ce presupunea o bună organizare militară.

Izbucnirea războiului bulgar în primăvara anului 1876 a stârnit nu numai un viu interes în România, ci și multă simpatie. Pentru opinia publică din țara noastră era clar că evenimentele din sud-estul Europei reprezentau prefaceri de o însemnătate crucială, o oportunitate pentru România de a-și obține Neatâr-

¹⁶ Lascăr Catargiu (1 noiembrie 1823, Iași-11 aprilie 1899, București) a fost un ilustru om politic, membru al Partidului Conservator, ministru în mai multe guverne, președinte al Camerei Deputaților și de patru ori prim-ministru. A fost membru al Locotenenței Domnești după abdicarea lui Alexandru Ioan Cuza.

¹⁷ N. Chiachir, *România în sud-estul Europei 1848-1886*, Editura Politică, București, 1968, p. 147.

¹⁸ *Documente privind istoria României. Războiul pentru independență*, vol. I, partea a II-a, *Evenimentele militare premergătoare anului 1877*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1954, p. 65-67.

¹⁹ Manolache Costache Epureanu a fost un om politic și a deținut mai multe portofolii în diferite guverne. A fost în două rânduri prim-ministru, din partea Partidului Conservator. Alături de alți conservatori de marcă, s-a numărat printre membrii fondatori ai Partidului Național Liberal, la 24 mai 1875.

²⁰ *Documente privind istoria României. Războiul pentru independență*, vol. I, partea a II-a, *Evenimentele militare premergătoare anului 1877*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1954, p. 66.

narea. Interesul special față de evenimentele de la sud de Dunăre s-a manifestat inclusiv prin prezența în mijlocul acestora a unor corespondenți ai presei progresiste românești, precum „Telegraful” și „Românul”. Contextul internațional a apărut și mai favorabil obținerii Independenței, odată cu reușita mișcării liberale a tinerilor „juni turci”²¹ de răsturnare a sultanului Abdul Azis și înlocuirea sa cu Murad al V-lea. Așadar, s-au intensificat demersurile de obținere de concesiile graduale din partea puterii suzerane, menite să conducă în final la acceptarea de către aceasta a Independenței României. În acest sens, Mihail Kogălniceanu²², ministru de externe, a dat indicații agentului nostru la Constantinopol să desfășoare activități pentru a convinge autoritățile otomane de recunoaștere a denumirii de România, ca un prim pas pe calea revendicării Independenței. De asemenea, Mihail Kogălniceanu, în contextul schimbării puterii politice de la Constantinopol, a transmis agenților diplomatici români, în 16/28 iunie 1876, un memoriu ce conținea revendicările românești. În esență, se exprima dorința de soluționare pașnică a problemelor litigioase dintre România și Imperiul Otoman, de recunoaștere în fapt a ieșirii României de sub suzeranitatea acestuia.

Declarația de război a Serbiei, survenită imediat după diseminarea acestui mesaj, a fost primită cu entuziasm în România, deoarece releva că problema orientală nu poate fi soluționată fără a se ține cont de doleanțele popoarelor din sud-estul Europei. Poziția de neutralitate adoptată de România a impus ca sprijinul adus sârbilor să îmbrace forme de neimplicare militară directă. Astfel, au fost primiți și găzduiți refugiați din Serbia, s-a îngăduit trecerea frontierei către Serbia a unor voluntari ce s-au alăturat forțelor armate sârbe, etc.

Memoriul transmis de Mihail Kogălniceanu a avut nu numai rolul de a face cunoscută aspirația românilor de Independență, ci și de a testa poziționarea puterilor europene față de aceasta, de obținere a sa pașnică, pe calea negocierilor. Reacția acestora a fost diferită, dar în general rezervată, nu tocmai favorabilă. Imperiul Otoman, în contextul din sudul Dunării ce-i era neprielnic, a adoptat o politică de tergiversare față de intenția României, neintenționând să ia în considerare memoriul înainte de terminarea ostilităților în curs de desfășurare. Era clar că spera să înăbușe revoltele izbucnite, iar ulterior să dea un răspuns negativ ferm României. Mai mult, pentru a justifica întârzierea răspunsului, guvernul otoman i-a comunicat generalului Iancu Ghica²³, agentul nostru diplomatic de la Con-

²¹ „Junii turci” a fost denumirea unei coaliții a unor grupuri de diferite orientări care militau pentru reformarea administrației Imperiului Otoman.

²² Mihail Kogălniceanu (6 septembrie 1817, Iași-1 iulie 1891, Paris) a fost un om politic de orientare liberală, avocat, istoric și publicist. A fost de două ori ministru de externe, de patru ori ministru al afacerilor interne și prim-ministru în perioada 11 octombrie 1863-26 ianuarie 1865.

²³ Generalul Iancu Ghica a trăit în perioada 1833-1881. A fost un valoros diplomat român. A fost agent diplomatic al statului român la Constantinopol, cu o intensă activitate, reflectată în corespondența sa cu autoritățile de la București (2 aprilie 1877-8 aprilie 1878).

stantinopol, că multe din revendicările conținute de memoriu erau de competența puterilor garante. Probabil că Imperiul Otoman a adoptat această strategie încurajat și de poziționarea rezervată a marilor puteri. La Londra, aspirațiile legitime românești au fost etichetate ca o „ambție bolnăvicioasă”, în timp ce la Paris ministrul francez de externe le-a numit „primejdioase și supărătoare”²⁴. Rusia, care-și declarase deschis sprijinul față de popoarele oprimate de otomani, a răspuns negativ la memoriul României, concluzionând că era neoportun. Favorabile, dar formale au fost poziționările Austro-Ungariei și Germaniei, care au considerat ca justificate revendicările României, fără însă a întreprinde demersuri în acest sens pe lângă Imperiul Otoman.

Constatând că memoriul nu a avut rezultate favorabile, Mihail Kogălniceanu a emis la 20 iulie/1 august, o nouă circulară adresată agenților diplomatici ai țării, mult mai radicală decât cea anterioară, în care exprima preocupările și sentimentele României cu privire la situația de la sud de Dunăre. România își exprima totodată indignarea față de reprimarea sângeroasă a revoltelor și că oștirea română era dornică să ia parte la lupta de eliberare antiotomană. Într-o altă notă, transmisă agenților diplomatici patru zile mai târziu, ministrul de externe menționa că opinia publică românească se pronunța ferm pentru modificarea stării actuale de lucruri, pentru îndepărtarea guvernului de la actuala linie de conducere subscrisă „neutralității”.

Demersurile energice ale lui Mihail Kogălniceanu nu au încetat odată cu căderea guvernului Manolache Costache Epureanu și preluarea puterii de către guvernul Ion C. Brătianu. Spre deosebire de Mihail Kogălniceanu, noul ministru de externe Nicolae Ionescu²⁵ considera în pofida realității evidente că Independența s-ar putea obține pe căi diplomatice... Nu de aceeași părere era Ion C. Brătianu, care avea convingerea că neatărnarea se putea obține pe calea armelor. De aceea, fără știrea lui Nicolae Ionescu a inițiat demersuri pentru participarea noastră militară directă la evenimentele antiotomane. La sfârșitul lunii august, sub pretextul că dorește să-l salute pe împăratul Franz Joseph aflat la Sibiu, s-a deplasat în orașul de pe Cibin. Scopul deplasării era însă de a afla de la împăratul Austro-Ungariei care-i era poziția față de problema orientală, în general, și față de România, în special. Ion C. Brătianu fusese alertat de întâlnirea împăratului Franz Joseph²⁶ cu țarul Rusiei, Alexandru al II-lea, de la Reichstadt, din Boemia, din

²⁴ *România în Războiul de Independență 1877-1878*, Editura Militară, București, 1977, p. 47.

²⁵ Nicolae Ionescu s-a născut în satul Brad din comuna Negri (Principatul Moldovei) și a decedat la 24 ianuarie 1905, în comuna Brad. A studiat la Academia Mihăileană din Iași și a urmat Facultatea de Drept din Paris. A fost publicist și politician. A participat la revoluția din 1848. A fost senator, deputat și ministru de externe. A fost membru fondator al Societății Academice Române (Academiei Române) și vicepreședinte al acesteia.

²⁶ Franz Josef (18 august 1830, Viena-21 noiembrie 1916) a fost timp de 68 de ani împărat al Austriei din Casa de Habsburg, rege al Ungariei și Boemiei, rege al Croației, mare duce al Bukovinei,

26 iunie/8 iulie 1876, care nu putea să nu aibă în vedere acuta problemă orientală. Și nu s-a înșelat, deoarece în urma întâlnii cei doi suverani semnaseră un acord secret ce prevedea ocuparea Bosniei și Herțegovinei de către Austro-Ungaria și sudul Basarabiei de către Rusia... De asemenea, o lună mai târziu, Ion C. Brătianu s-a întâlnit în Crimeea la Livadia și cu țarul Alexandru al II-lea²⁷, precum și cu cancelarul Alexandr Mihailovici Gorceakov²⁸. Convorbirile pe tema problemei orientale au fost cu mult mai importante decât cele de la Sibiu, deoarece, având în vedere iminența războiului ruso-turc, cu probabilitate ridicată de desfășurare a sa și pe teritoriul României. De aceea, Ion C. Brătianu a dorit să reglementeze din timp intrarea, traversarea și mai ales retragerea trupelor rusești din țara noastră. Invocând lipsa Independenței României, guvernul rus a respins ideea încheierii unei convenții în acest sens cu partea română. La insistențele delegației române, țarul și guvernul său au acceptat totuși încheierea unei convenții în termenii ce le fuseseră propuși de partea română, între care garantarea integrității teritoriale a României ocupa un loc aparte. Pentru redactarea convenției, contele Aleksandr Nedilov²⁹ s-a deplasat la ordinul țarului la București.

Cu toate acestea România nu a abandonat în paralel și căile diplomatice pentru obținerea Independenței. Pe lângă activitatea desfășurată în acest sens de agenții diplomați, Ion Ghica și C.A. Rosetti au fost trimiși într-o serie de capitale occidentale pentru a testa posibilitatea dobândirii Independenței pe calea indirectă a neutralității absolute garantate de puterile europene. În final, s-a dovedit că această soluție era una total iluzorie. Pe cale de consecință, în opinia publică s-a conturat tot mai clar ideea că Independența trebuia cucerită și nu așteptată și acceptată ca un dar al marilor puteri, că trebuia intensificată pregătirea pentru război – în special militară – pentru a face față oricărei situații. Ca urmare, Came-

---

mare principe al Transilvaniei, marchiz al Moraviei, mare voievod al Voievodatului Serbiei, din 1848 până la deces.

²⁷ Alexandru al II-lea al Rusiei (17/29 aprilie 1818, Moscova-1/13 martie 1881, Sankt Petersburg) a aparținut familiei nobiliare Holstein-Gottorp-Romanov, fiind fiul lui Nicolae I al Rusiei. A fost țar al Rusiei din 1855 până la asasinarea sa, din 1881. A fost și Mare Duce al Finlandei. A avut cu prima soție (Maria Alexandrovna) opt copii, cu cea de-a doua (Catherine Dolgorukov) patru copii, iar cu diferite metrese alți șapte copii.

²⁸ Alexandr Mihailovici Gorceakov (4 iunie 1798, Estonia-27 februarie 1883, Germania) a urmat renumitul Liceu Tsarkoye Selo, unde a fost prieten cu Aleksandr Pușkin. A fost om politic și diplomat rus. În 1856 a devenit ministru de externe. În 1866 a fost numit cancelar imperial. A fost un apropiat al țarului Alexandru al II-lea. Prințul Gorceakov a fost considerat unul dintre cei mai mari diplomați ai Rusiei.

²⁹ Aleksandr Nedilov (1833, Sankt Petersburg-18 septembrie 1910, München) a fost un cunoscut diplomat rus. A intrat în diplomație în 1855. A fost secretar la ambasadele din Atena, München și Viena. În 1872 a devenit consilier la ambasada Rusiei din Constantinopol. A condus biroul diplomatic la sediul armatei ruse în timpul Războiului ruso-turc din 1877-1878. A participat la negocierile ce au dus la Tratatul de pace de la San Stefano și mai târziu la Tratatul de la Berlin. A fost ambasador în Sardinia, Italia și Franța. A prezidat Conferința de pace de la Haga din anul 1907.

ra, la 29 octombrie/10 noiembrie 1876, și Senatul, la 6/18 noiembrie 1876, au votat menținerea sub arme a rezervelor. La puțin timp au votat și un important credit, în valoare de 4 milioane de lei, pentru completarea înzestrării cu armament a Oștirii.

Trebuie menționat că în pofida acestor măsuri, pe plan intern se confruntau clar două orientări de politică externă privitoare la modalitatea dobândirii Neatărării. Prima, liberal moderată, reprezentată în principal de Nicolae Ionescu, Dimitrie Brătianu și Ion Ghica, ce urmărea să obțină Independența prin menținerea neutralității garantată de puterile europene. Cealaltă orientare, radicală, promovată mai cu seamă de Ion C. Brătianu și C.A. Rosetti, susținea că singura soluție realistă o reprezenta participarea la război în înțelegere cu Rusia. Treptat, liberalii moderați s-au convins că realistă, viabilă era nu soluția lor, ci cea a radicalilor. O parte dintre liberalii moderați – D.A. Sturza, Gh. Vernescu și N. Ionescu –, care n-au abandonat soluția neutralității, s-au retras pe rând din guvern.

Conferința de la Constantinopol din perioada 11/23 decembrie 1876 și 30 ianuarie/11 februarie 1877 n-a adus soluționarea dorită în problema orientală ca urmare a pozițiilor ireconciliabile ale marilor puteri, în special ca urmare a rigidității Imperiului Otoman. Acesteia i s-a adăugat și noua constituție a imperiului care, deși declarativ era liberală, în fapt nega drepturile naționale ale popoarelor supuse dominației Porții și „declara statele autonome vasale «provincii privilegiate» ce ar fi făcut parte integrantă din imperiul otoman”³⁰. Această mențiune, în evident dezacord cu aspirațiile de Independență, a produs o profundă indignare în România. În acest context, Ion C. Brătianu a afirmat în Adunarea Deputaților că „nici sabia lungă a lui Baiazet și Mahomet nu a putut să pătrundă până în munții României unde cutează astăzi să străbată Midhat pașa cu constituțiunea lui”³¹. O reacție pe măsură a avut nu numai presa autohtonă, ci și o parte din bucureșteni ce și-au exprimat hotărât în stradă „indignațiunea patriotică”.

Pe plan internațional era evident că, în condițiile date, confruntarea militară ruso-turcă era iminentă. Acordul de principiu de la Reichstadt³² a fost concretizat într-un document scris, cu prilejul unei noi întâlniri între împăratul Austro-Ungariei și țarul Rusiei, găzduită de Budapesta, care i-a dat certitudinea țarului că are acceptul de a declanșa război împotriva Imperiului Otoman.

1.2. Considerații privind forțele militare ruse și otomane și planurile lor de campanie

În câțiva ani după involuția generată de înfrângerea în Războiul Crimeii (1853-1856), Rusia și-a refăcut potențialul militar necesar înfăptuirii politicii mi-

³⁰ *România în Războiul de Independență 1877-1878*, p. 51.

³¹ Ion C. Brătianu, *Discursuri, scrieri, acte și documente*, vol. II, partea 1, Imprimeriile „Independența”, București, 1912, p. 252.

³² Acordul verbal dintre Rusia și Austro-Ungaria din iulie 1876 asigura Rusia de neutralitatea amicală a Austro-Ungariei în război.

litare a imperiului și a reintrat alături de marile puteri în competiția de reîmpărțire a zonelor de dominație și influență. Deși modernizarea și înzestrarea armatei cunoșteau încă destule carențe, puterea militară a Imperiului Rusiei redevenise considerabilă. Armata rusă, constituită din trupe regulate (active, de rezervă, de completare și auxiliare), neregulate și miliții și beneficiară a unor efective uriașe de mobilizare era în măsură să susțină din nou o confruntare militară cu Imperiul Otoman. Redobândirea unei forțe militare apreciabile și amplificarea decăderii Imperiului Otoman au reactivat vechile interese ale rușilor pentru spațiul balcanic și Constantinopol, extrem de atractive din punct de vedere economic și strategic.

Evoluția defavorabilă a situației internaționale și raporturile tensionate dintre marile puteri de la începutul anului 1877 au blocat posibilitățile de soluționare pașnică a crizei orientale. Refuzul categoric al Imperiului Otoman de a accepta protocolul de la Londra a relevat pentru România că declanșarea unui nou război ruso-otoman este iminentă. Guvernul român a înțeles că este imperativ necesar să acționeze urgent pentru a se evita transformarea țării într-un teatru de război distrugător și folosirea sa ulterioară ca eventuală piesă de schimb la tratativele post-război.

Și dislocarea forțelor rusești și otomane, consecință a planurilor de campanie ale acestora, evidențiau odată în plus iminența declanșării războiului, fapt ce presupunea maximă precauție și responsabilitate din partea clasei politice românești.

Rusia reușise să depășească consecințele înfrângerii în războiul Crimeii (1853-1856), inclusiv să-și refacă puterea militară, necesară promovării politicii sale de participare alături de marile puteri la (re)împărțirea zonelor de dominație. Puterea militară a Imperiului Rus, cu toate carențele sale, era considerabilă, capabilă să susțină desfășurarea acțiunilor militare conform planului de campanie elaborat de Marele Stat Major. Acesta era fundamentat, ca și în trecut, pe ideea tradițională că o campanie împotriva Imperiului Otoman trebuie desfășurată pe două teatre de război, în zone geografice aflate la distanță între ele, unul în Europa, reprezentat de Peninsula Balcanică, principal, și altul asiatic, pe teritoriul Imperiului Otoman, în vecinătatea Imperiului Rus, considerat secundar. Primul era considerat principal deoarece asigura îndeplinirea a două obiective strategice esențiale: cucerirea Constantinopolului și a strâmtorilor, respectiv a Peninsulei Balcanice. Acest din urmă obiectiv era facilitat de lupta pentru independență a popoarelor balcanice. Al doilea teatru de război avea menirea de a ușura desfășurarea campaniei din teatrul de război european prin imobilizarea de forțe otomane în partea asiatică a imperiului. Pe cale de consecință, Marele Stat Major rus a destinat o grupare de forțe principale pentru teatrul de război european și o grupare secundară pentru cel asiatic. Lipsa unei frontiere comune a celor două puteri în Europa avea implicații majore pentru România, întrucât era previzibil că acestea se vor confrunta pe teritoriul românesc. Cu experiența confruntărilor an-